

СТРАХУВАННЯ ВКЛАДІВ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ДОВІРИ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Знецінення грошових заощаджень колишнього Ощадного банку СРСР, негативний вплив діяльності трастових, інвестиційних та інших фінансово-кредитних установ, розвиток тіньового сектора призвели до того, що на сьогодні, за даними експертів, близько 8—10 мільярдів гривень та 10—13 мільярдів доларів США працюють поза банківськими рахунками. І це відбувається тоді, коли важливою складовою ресурсної бази комерційних банків є вклади населення. В таких умовах створення ефективної системи захисту вкладів набуває особливого значення і виступає основним фактором зміцнення довіри населення до банківської системи. До того ж, така система виступає умовою мобілізації заощаджень населення, зменшення ризику кризи банківської системи, підвищення ефективності управління грошово-кредитною політикою.

Напевно, не існує досконалої системи страхування вкладів, але система, яка склалася в Україні, потребує ретельної доробки, оскільки лише номінально захищає найбідніші верстви населення і не забезпечує де факто сплати тієї суми, яка гарантована законом, тому що дуже часто період між банкрутством та виплатою перших компенсацій достатньо тривалий (кошти до сплати знецінюються).

Правовою основою вітчизняної системи страхування депозитів є Наказ Президента «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб — вкладників комерційних банків України», Закон «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», а також «Положення про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», затверджене Кабінетом Міністрів і Національним банком України. Фонд є державною спеціалізованою економічно-самостійною установою. Згідно із законодавством усі банки України (крім Державного ощадного банку) повинні брати участь у системі страхування депозитів. Однак тут виникає питання, чи не повинна поширюватись система страхування також і на інші фінансово-кредитні установи, які здійснюють операції із залученням коштів фізичних осіб. Останнє обумовлено зближенням в останні часи характеру діяльності комерційних банків та деяких небанківських фінансово-кредитних установ. Вирішення цього питання, на наш погляд, дасть можливість охопити більшу кількість вкладників.

Фонд гарантує кожному вкладнику відшкодування коштів за депозитами (включаючи відсотки) в розмірі внеску на момент настання недоступності вкладів, але не більше 3000 гривень (гранична сума відшкодування з роками змінювалася і становила: у 1998 р. — 500, 2001 р. — 1200, 2002 р. — 1500, 2003 р. — 2000 грн). Як бачимо, незначний розмір страхового відшкодування не забезпечує захист інтересів вкладників банків. Однак, в сучасних умовах в Україні при вирішенні цього питання, на наш погляд, слід враховувати не тільки інтереси вкладників, але й інтереси та можливості банківської системи.

Також важливим питанням створення ефективної системи страхування вкладів є формування джерел формування коштів. В Україні джерелами фінансування фонду виступають: збори банків (початковий — 1 % від зареєстрованого статутного капіталу, регулярний — 0,5 % від обсягу залучених вкладів, спеціальний); кошти, внесені НБУ, в розмірі 20 млн грн; прибутки від інвестування коштів фонду в державні цінні папери України; кредити Кабінету Міністрів, Національного банку та іноземних кредиторів; пеня, яку сплачують банки за несвоєчасне або неповне перерахування зборів; прибутки від депозитів, розміщених у Національному банку України. Відповідно до цього аспекту, необхідно запровадити диференційовані ставки оплати регулярних зборів з урахуванням ступеня ризику в діяльності кожного банку, що дуже актуально з огляду на перехід системи банківського нагляду НБУ на принципи, які базуються на оцінці ризиків.

Отже, перспективи розвитку вітчизняної системи страхування депозитів пов'язані із внесенням поправок у законодавчі акти з метою чіткішого визначення сфери її діяльності; змінами в порядку виплат вкладникам у банках, що ліквідуються; урізноманітненням джерел накопичення фінансових ресурсів фонду; наданням останньому додаткових повноважень стосовно реорганізації та ліквідації банків; запровадженням диференційованих ставок оплати регулярних зборів з урахуванням ступеня ризику в діяльності банків.

Література

1. *Алексєенко М.* Страхування вкладів фізичних осіб: практика та шляхи її вдосконалення. // Економіка України. — 2002. — № 3. С. 17—23.
2. Гарантування вкладів – складова гарантії фінансової стабільності. // Вісник НБУ. — 2004. — № 7. — С. 48—50.
3. *Конопатська Л., Бондар Н.* Актуальні проблеми страхування депозитів комерційних банків. // Вісник НБУ. — 2001. — № 11. — С. 37—39.

4. Кризис и реформы в банковской системе Японии. // Мировая экономика и международные отношения. — 2004. — № 4. — С. 57—65.

5. *Тигінко С.* Система гарантування вкладів в Україні: сучасний стан та перспективні напрями розвитку. // Вісник НБУ. — 2004. — № 8. — С. 4—5.

Я. І. Чайковський

Тернопільська академія народного господарства

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

За останні роки у розвитку кредитної діяльності банківських установ України простежуються кількісні та якісні тенденції, котрі відображають позитивні і негативні сторони кредитного процесу.

До тенденцій, що відображають кількісні зміни розвитку системи банківського кредитування, на нашу думку, можна віднести наступні.

1. З кожним роком обсяги наданих кредитів зростають. У період з 1997 р. по 2003 р. кредитні вкладення збільшились в 9,3 разів (з 7295 млн грн на 01.01.1998 р. до 67835 млн грн на 01.01.2004 р.).

2. На 01.01.2004 р. питома вага кредитів в загальній сумі активів банків становила 62,4 %.

3. У кредитно-розрахункових відносинах банків з позичальниками за останні роки намітилась стійка тенденція до випередження темпів збільшення обсягів кредитування над темпами зростання валового внутрішнього продукту.

4. У 2000—2003 рр. відношення кредитів до валового внутрішнього продукту становило 11,5—25,8 %, що вище, ніж у 1998—1999 рр.

5. Позитивним явищем у сфері кредитування суб'єктів господарювання є наявність стійкої тенденції до зростання довготермінового кредитування. Так, у структурі кредитних вкладень питома вага довготермінових кредитів у 2003 р. становила 45 %.

6. Протягом останніх років поліпшилась якість кредитного портфеля банків. Так, частка проблемних банківських кредитів (прострочених та сумнівних) у загальному обсязі кредитного портфеля знизилася з 11,3 %, за станом на 01.01.2001 р., до 3,61 % — на 01.11.2003 р.